

Charlier Museum: een goudmijn aan kunstschaten

Henri Van Cutsem, obsessieel verzamelaar.
© Archief Charliermuseum, ca. 1901, Brussel

PHILIPPE WILLAERT

In het Charlier Museum aan de Brusselse Kunstlaan waart de geest van de fijnbesnaarde mecenas Henri Van Cutsem en diens gunsteling Guillaume Charlier. Er is de stilte, de rust en de kunst. Wie hier op een doordeweekse dag binnenwandelt, kan een spitsmuis zijn staart horen roeren.

Krakend parket, glanzend zilver, fraaie spiegels en talloze schilderijen ontmoet je in dit eigenaardige museum dat meer huis is dan museum. In dit majestueuze burgerpand kan je vrijelijk het oog laten dwalen. Schilderijen en tekeningen hangen er verstrooid in riante gangen en ruime vertrekken. Architectuur en aankleding weerspiegelen uitstekend de context van de negentiende-eeuwse burgerwoning. In het Charlier Museum is deze burgerlijke ambiance van weleer zo goed als intact gebleven. Schilderstukken vol nette dames en heren, weelderige bloemstukken, stillevens en landschappen vind je er tussen chic en zwaar meubilair waarmee het huis ordentelijk is gestoffeerd. In een vorig leven, zo'n honderd jaar geleden, was het een heuse 'lieu de rencontre' en werd ten huize van Van Cutsem en beeldhouwer Guillaume Charlier bij de thee gediscussieerd over kunst, filosofie en muziek. Tussen de dialogen door werd er gemusiceerd aan de vleugel en aandachtig geluisterd naar Chopin, Fauré, Brahms, Wagner. Architect Victor Horta, maar ook talloze kunstenaars waren er vriend aan huis.

De jonge Horta schiep in 1890 eenheid in het statige pand dat voorheen bestond uit twee afzonderlijke huizen. De heldere aanbouw met bovenlichten op de gelijkvloerse verdieping zijn van zijn hand. Temidden van het hectische gebrul van de hoofdstad – de Brusselse kleine 'ring' loopt hier vlak voor de deur – heerst in dit huis een oase van

rust. Bijna geen sterveling die hier komt, althans dat zou je denken. Niettemin ontvangt het Charlier Museum jaarlijks toch zo'n dertienduizend bezoekers en aan activiteiten ontbreekt het geenszins. Conservator Francine Délepine en haar equipe doen er alles aan om de missie van Van Cutsem en Charlier in stand te houden.

Het Salon Lodewijk XVI. Smaak en verfijning waren de ordewoorden.
© Charliermuseum, Brussel

Om de haverklap vinden in het Charlier Museum colloquia, ontmoetingen, jazznamiddagen, en allerhande multiculturele bijeenkomsten plaats. Het museum is dan ook geen slapend oord maar wil door het scheppen van tal van initiatieven ervoor waken dat het museum zijn maatschappelijk georiënteerde en intellectuele opdracht niet uit het oog verliest, precies zoals Van Cutsem het had gewenst.

Geld genoeg maar ook goede smaak

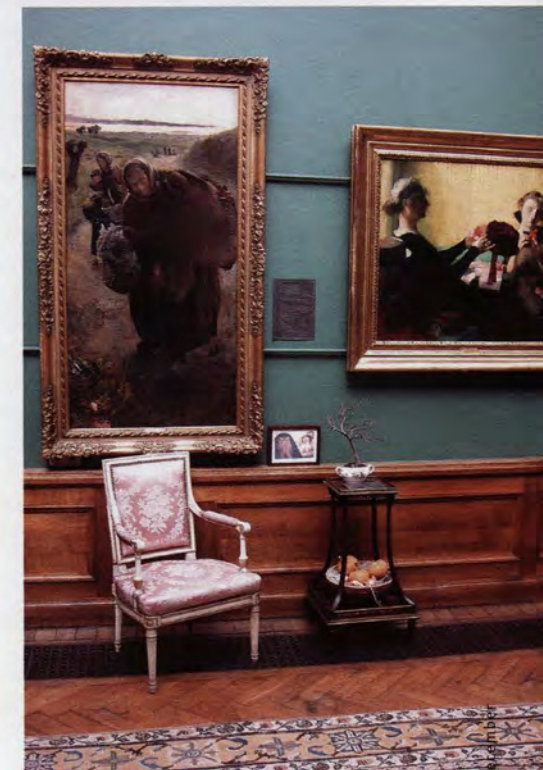
Henri Van Cutsem (1839-1904) was een gefortuneerd man vooral dan dankzij de gigantische nalatenschap van zijn ouders. Zo erft hij niet alleen een weelderig fortuin maar ook nog eens het bloeiende Hôtel de Suède in de Bisschopsstraat. Zijn materiële welstand laat hem toe allerhande kunstvoorwerpen te verzamelen.

Dans voor de Tempel van Maduro, olieverf op doek, Guillaume Van Strydonck, 1891 (110 x 140 cm)
De reis van zes maanden naar India werd er uiteindelijk een van vijf jaar.
© Charliermuseum, Brussel

Al is zijn keuze op het gebied van de decoratieve kunsten nogal eclectisch, toch gaat al zijn aandacht, wat schilderkunst, beeldhouwkunst en architectuur betreft, naar de kunstenaars van zijn tijd. Ze worden zelfs zijn vrienden en Van Cutsem laat ze ruimschoots meegenieten van zijn vrijgevigheid en rijkdom. Guillaume Charlier is een van

de gegadigden die dicht bij het leven staat van zijn weldoener en daar ook de financiële vruchten van zal plukken. Van Cutsem laat in 1855 een ruim atelier bouwen voor de beeldhouwer-schilder die zich tijdens zijn verblijf in Rome had aangesloten bij de avant-gardistische kunstvereniging les XX.

Het salon met de verlichting van Horta.
Foto: Philippe Willaert

Nog eens vijf jaar later erft Van Cutsem het huis nr 16 aan de Kunstlaan dat door zijn moeder was gekocht. Ondertussen leeft Van Cutsem zich uit in de kunst. Zijn eerste aankoop dateert uit 1874 *Het atelier* van Hendrik de Braekeleer. Vervolgens koopt hij werk van landschapsschilder Joseph Cosemaans en in 1876 *Het naderend onweer* van

De schilderijgalerij vandaag.
Foto: Philippe Willaert

Bloemen en vlinders, olieverf op doek, James Ensor.
Gekocht door Van Cutsem in 1885.
© Charliermuseum, Brussel

Hyppolyte Boulenger. Later schaft hij werken van De Groux, Oyens, Agneesens, Fantin-Latour, Manet, Bastien Lepage aan. "Allemaal kunstenaars die je met het realisme van de negentiende eeuw kunt verbinden", zegt Constantin Ekonomidas die als wetenschappelijk medewerker het museum door en door kent en tal van publicaties op zijn naam heeft staan. "Je mag gerust zeggen dat Van Cutsem voor het modernisme koos. De kunst die op dat moment bon ton was. Het naturalisme was zijn 'dada'. Charlier erfde na de dood van Van Cutsem bijna heel de verzameling en trad in het spoor van zijn vriend door ook regelmatig aankopen te doen. Maar je merkt, als je goed kijkt, dat de kwaliteit toch van een ander niveau is. Aan wat dat gelegen is? In het aankopen van kunst had Charlier bijlange niet de ervaring en het raffinement van Van Cutsem."

Met de steun van Charlier en met de goede raad van zijn vriendenkring – schilders, schrijvers en bekende figuren uit Belgische en Franse kunstkringen – weet Van Cutsem belangrijke werken te verwerven. Werk van latere moderneren als Finch, Ensor en Van Strydonck maken hun intrede in de almaar groeiende collectie. De twee grote tentoonstellingsruimten die Horta inrichtte, moesten de werken beter tot hun recht laten komen en doen dat nog steeds.

Geheel naar de oude museologische gewoonte hingen schilderijen boven en naast elkaar. De muren waren overdadig bezet en het oog aanschouwde één grote plastische beweging. De sfeer van destijds is in het Charlier Museum gebleven, alleen is de presentatie niet meer zo weelderig als weleer. De door Van Cutsem vergaarde schilderijen verhuisden immers volgens zijn testamentaire beschikking naar Doornik waar Horta intussen vorm gaf aan het nieuwe Museum voor Schone Kunsten. Een overijverig ambenaar van de stad Brussel had tevoren de verzameling geweigerd wegens 'teveel bloot'. De overgehevelde collectie van Van Cutsem vormt er dan ook de kern van de Doornikse verzameling met op kop het zonnige schilderij Chez le père Lathuille van Manet. Verder vind je in Doornik een fraai stilleven *Stilleven met een eend* van Ensor, voorts werken van Edouard Agneesens, landschappen van Théodore Baron. Van al deze kunstenaars treffen we ook werken aan in het Charlier Museum.

Bloem en vlinders van Ensor op de gelijkvloerse verdieping is hier nog altijd een van de pronkstukken. Maar doeken als *De wandeling* van Eugène Laermans en wat verder het heerlijk dromerige *Spelende kinderen in de zon* van Jenny Montigny laten toe kwaliteitsverschillen te onderscheiden. Charlier bouwde voort op de collectie van Van Cut-

Iedereen was welkom maar discretie troef.
Foto: Philippe Willaert

sem en vervulde die met kunstwerken van Van Zevenberghen, Oleffe en Heymans, zeg maar de postimpressionisten.

Alles bij elkaar bezit het Charlier Museum ongeveer een duizendtal schilderijen. natuurlijk worden die niet allemaal in een keer getoond. "Ze bevinden zich op de zolderverdieping", zegt Ekonomidas waar ze binnenkort in optimale omstandigheden zullen worden geconserveerd. Wat met het archief Van Cutsem en Charlier? "Een groot deel van de persoonlijke correspondentie is op een mysterieuze wijze verdwenen", weet

Ekonomidas "er zijn helaas weinig persoonlijke brieven bewaard gebleven." Gefluisterd wordt dat criticus Sander Pierron ze zou hebben meegenomen, hij was op dat moment een monografie over Van Cutsem aan het schrijven.

Na Van Cutsem en Charlier heeft het museum nog kunnen profiteren van andere milde schenkers. Zo is er de verzameling Thibaut. Yvan Thibaut, jurist (1906-1951) en gelegenheidsschilder, en zijn vrouw Blanche waren fijnbesnaarde kunstminnaars. Ze hadden oog voor schoonheid en bezaten een

even grote kennissenkring als verzameling. We vernoemen: Henry Wagemans, Charles Seharrès, Alexander Denonne, Eugène Laermans, Jakob Smits. Vlak voor haar overlijden in december 2001 schonk mevrouw Thibaut de mooiste werken aan het Charlier Museum. De verzameling geldt als één van de betere legaten die het museum sedert haar ontstaan mocht ontvangen. Een van de topstukken is Moederschap van Jakob

Smits. Van laatstgenoemde kunstenaar komt er volgend jaar in het Charlier Museum een retrospectieve.

Ook de schenking van de biochemicus Jean de Heinzelin de Braucourt willen we hier niet onvermeld laten. Uit zijn verzameling stammen de intieme landschapjes van de minder bekende Louis-Joseph-Désiré Crépin (1828-1887).

Het Charliermuseum aan de Kunstlaan.
Wat was er eerst?
© Charliermuseum, Brussel

EXTRA

OKV-Club

Conservator Francine Delépine ontvangt ons met plezier in dit gracieuze museum in Brussel.

Vijftig abonnees kunnen we hiermee verwennen (25 x 2).

Er is een rondleiding in het Nederlands, de ander in het Frans. We bezoeken het museum op woensdag 26 januari 2005 om 14.30u. De eerste intekenaars behoren tot de gelukkigen. Stuur een kaartje naar Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, Hofstraat 15 in 2000 Antwerpen of mail ons info@okv.be.

Indien u voor meerdere activiteiten van de OKV-Club inschrijft gelieve ons telkens een aparte mail te sturen aub.

De in Noord-Frankrijk geboren kunstenaar had een onwaarschijnlijk schilder talent. Zijn suggestieve toetsen en smeulige verfaanbreng leveren landschapjes op om in onder te duiken. Voorwaar, in het Charlier Museum liggen de ontdekkingen voor het grijpen. Een illusie waar we ons graag aan willen laven.

PRAKTISCH

CHARLIER MUSEUM
Kunstlaan 16,
1210 Brussel, tel: 02/220 26 90
Open: dinsdag (tot 19.30 uur),
woensdag, donderdag, vrijdag:
van 12.00-17.00 uur